

HOZZÁFÉRÉSI ÉS ÖSSZEKAPCSOLÁSI SZOLGÁLTATÁSOK KÖLTSÉGEINEK MÉRÉSE A TÁVKÖZLÉSBEN
(2002. JÚNIUS)

1. Bevezetés

1. A távközlési szektor Magyarországon jelenleg átmeneti állapotban van. Az Országgyűlés 2001. júniusában fogadta el az új hírközlési törvényt¹, amely 2001. december 23-án lépett hatályba. Maga a törvény csak keretszabályozásként funkcionál, így a részletes szabályokat a többségükben szintén 2001. december 23-tól hatályos kormány- illetve MeHVM-rendeletek tartalmazzák. Az új szabályozás következményeként a korábban kizárólagosan a MATÁV által nyújtott nemzetközi, távolsági és – az 54 ún. primer körzetből 39-ben – a helyi távbeszélő hívások liberalizálttá váltak. Továbbá a MATÁV-nak, mely az említett primer körzetekben domináns piaci szereplő, a helyi hozzáférési hálózat teljes vagy részleges megosztását is biztosítani kell (local loop unbundling). A többi koncessziós társaság (Vivendi, HTCC és Monortel – az ún. LTO-k) továbbra is monopol-pozícióban maradt saját primer körzetében a helyi hívások tekintetében. Erre vonatkozó kizárólagosságuk legkésőbb 2002. november 2-án megszűnik, így a piac ezen része is liberalizált lesz. Az árazást illetően a mobil rádiótelefon szolgáltatások már 1998 óta teljesen liberalizáltak, amikor is a Kormány megszüntette a rájuk vonatkozó árszabályozást. A piacralépést illetően viszont ez a piac sem teljesen nyitott, mivel a Kormány 1999-ben a koncessziós szerződésekben garantálta a már piacon lévő szolgáltatóknak, hogy 2003. január 1-jéig nem ad ki újabb GSM szolgáltatási engedélyt.
2. A hírközlési törvény (a továbbiakban: Hkt.) az összekapcsolási szolgáltatásokra vonatkozóan szerződéskötési kötelezettséget ír elő a szolgáltatók számára, míg a távbeszélő szolgáltatási, a mobil rádiótelefon szolgáltatási, a bérelt-vonali szolgáltatási illetve az összekapcsolási szolgáltatási piacok valamelyikén jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatókat szerződéskötési kötelezettség terheli a hálózati hozzáférés tekintetében. A Hkt. a jelentős piaci erővel rendelkező távközlési szolgáltatók számára kötelezővé teszi továbbá referencia összekapcsolási ajánlat (reference interconnection offer, RIO) valamint előfizetői hurok átengedésére vonatkozó referenciaajánlat (reference unbundling offer, RUO) kidolgozását is, melyeket a Hírközlési Döntőbizottságnak kell benyújtaniuk elfogadás végett. Az említett referenciaajánlatokban szereplő áraknak a hosszú távú előremutató különbözeti költségek költségszámítási módszertana (Forward Looking Long

¹ 2001. évi XL. törvény a hírközlésről

Run Incremental Costs, FL-LRIC) alapján kalkulált releváns költségeken kell alapulniuk. Idén – mintegy könnyítésként – még alkalmazható a teljesen felosztott költségek költségszámítási módszere (Fully Distributed Costs, FDC) az említett szolgáltatások indokolt költségeinek megállapítására, 2002 végére azonban a szolgáltatóknak ki kell alakítaniuk saját LRIC-modelljeiket is. Az FDC módszer alkalmazásának részletes szabályai miniszteri rendeletben² illetve miniszteri irányelvben³ vannak lefektetve, a LRIC-módszer alkalmazásának szabályai azonban még nincsenek meghatározva.

3. A hírközlési törvény kimondja, hogy hatálybalépésétől a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóknak a távbeszélő szolgáltatási piacon történő első azonosítása időpontjáig az országos koncessziós társaság (azaz a MATÁV) és a helyi koncessziós társaságok (LTO-k) a Hkt. alapján minősülnek jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóknak a távbeszélő szolgáltatási piacon, így költség-alapú árakat kell alkalmazniuk, és ennek alátámasztására ki kell dolgozniuk költségmodelljeiket. Az egyéb piacokon még nem történt meg a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosítása, ezt a Hírközlési Döntőbizottságnak kell megtennie a Hkt. 25. §-ában megfogalmazott kritériumok alapján.
4. A költségszámítás gyakorlati alkalmazása területén is hasonló kettősség figyelhető meg. A várható liberalizációra történő felkészülési folyamat részeként ugyanis a Hírközlési Főfelügyelet (a továbbiakban: HíF) mint szabályozó hatóság és a Miniszterelnöki Hivatal Informatikai Kormánybiztossága (a továbbiakban: IKB) egy projektet kezdeményezett a közcélú távbeszélő szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók összekapcsolási és kiskereskedelmi szolgáltatásainak egységköltsége megállapítása, és egy ezt alátámasztó, az FDC-módszertanon alapuló költségszámítási modell létrehozása érdekében, melyet az Andersen Kft. közreműködésével valósítottak meg. A Költségmodellek Projekt célja kifejezetten a „vezetékes” szolgáltatók költségeinek felmérése volt, és nem irányozta elő ugyanezt a mobil szolgáltatók vonatkozásában, noha a vezetékesből mobil hálózatba irányuló hívások mobil végződtetési díjával kapcsolatban gyakran és élesen megfogalmazódott a kritika, miszerint az – a mobil-mobil irányú végződtetési díjjal összehasonlítva – túlzottan magas. (A mobil végződtetési díjak jelenleg egy folyamatban lévő versenyfelügyeleti eljárás tárgyát képezik, melyet gazdasági versenyt korlátozó megállapodás létrehozása illetve gazdasági erőfölénnyel való visszaélés gyanúja miatt indított a Gazdasági Versenyhivatal. Az eljárás során a GVH nem kíván részletes költség-felmérésbe bocsátkozni, csupán azt vizsgálja, hogy a megállapított árak összhangban voltak-e a versenytörvény⁴ rendelkezéseivel.)

² 1/2002. (I. 11.) MeHVM rendelet a hálózati szolgáltatások költségszámítására vonatkozó szabályokról

³ 1/2002. (I. 11.) MeHVM irányelv a teljesen felosztott költségek szerinti költségszámítási módszer alkalmazásáról

⁴ 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról

5. Mindezek ellenére a költség-alapú árak alkalmazására még nem kerülhetett sor. Bár a mögöttes szabályozás nagyrészt 2001. december 23-án lépett hatályba, a szolgáltatók nem tudtak felkészülni annak adaptálására, hiszen a jogszabályok jelentős hányadát csak nem sokkal a piacnyitás időpontja előtt fogadták el. Jelenleg a szolgáltatók által elkészített, módosított referencia összekapcsolási ajánlatok elbírálása van napirenden (az első változatot minden szolgáltató esetében elutasította a HíF), várhatóan június végére születik döntés az ügyben.

2. A teljesen felosztott költségek költségszámítási módszere, az FDC-modell

6. Amint azt már korábban is hangsúlyoztuk, a Szabályozónak kiemelt célja volt, hogy biztosítsa az összekapcsolási szolgáltatások árának költség-alapúságát azon szolgáltatók esetében, melyek jelentős piaci erővel rendelkeznek a távbeszélő szolgáltatási, a mobil rádiótelefon szolgáltatási, a bérelt-vonali szolgáltatási illetve az összekapcsolási szolgáltatási piacok valamelyikén, azaz azokon a területeken, ahol várhatóan a verseny kezdetben nem lesz elég erős ahhoz, hogy a piaci folyamatok hatására „önmaguktól” alakuljanak ki költség-alapú árak. Annak érdekében, hogy ezen szabályozott szolgáltatások költségeit egyértelműen el lehessen különíteni a nem-szabályozott szolgáltatásokétól, a szolgáltatóknak a számviteli szeparációra vonatkozó MeHVM rendelet⁵ előírásait kell követniük. A rendelet szerint minden távközlési szolgáltató köteles a Hkt. 25. § (2) bekezdése szerinti meghatározott szolgáltatási piaconként elkülönítetten kimutatni a távközlési tevékenységből származó értékesítési illetve egyéb bevételeit. Ugyanez a kötelezettség a távközlési költségek és ráfordítások (beleértve az egyéb ráfordításokat is) tekintetében csak a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatókra vonatkozik.
7. A költségek egyes szolgáltatásokhoz rendelése a tevékenység-alapú költségszámítási módszer (Activity Based Costing) elveit követi. Az érintett szolgáltatások és az előállításukhoz szükséges tevékenységek azonosítása után a szolgáltatóknak ún. költségkategóriákat kell kialakítaniuk, melyeknek tükrözniük költség-struktúrájukat, illetve a korábban definiált tevékenység-struktúráját. Annak érdekében, hogy a szabályozott szolgáltatások költségei a többi költségtől elkülönüljenek, az egyes költségkategóriákba csak a szabályozott szolgáltatások releváns költségei kerülhetnek, azaz azok a költségek, melyek ezen szolgáltatások nyújtása érdekében merültek fel, és amelyek nagysága az adott szolgáltatás előállított mennyiségének függvénye. Ezután meg kell határozni a költség-meghatározó tényezőket és a tevékenység-meghatározó tényezőket, hogy a költségkategóriákban gyűjtött költségeket hozzá lehessen rendelni a tevékenységekhez, majd a tevékenységek költségeit az egyes szolgáltatásokhoz. A költségek allokációja tehát

⁵ 25/2001. (XII. 22.) MeHVM rendelet a távközlési szolgáltatók számviteli nyilvántartásai elkülönített vezetésének részletes szabályairól

két lépésben történik, azonban általában szükség van egy közbenső allokációra is, melynek során a támogató tevékenységek költségeit terheljük rá az elsődleges tevékenységekre. Amennyiben valamelyik tevékenység költségei nem rendelhetők hozzá egyértelműen valamely szabályozott szolgáltatás(ok)hoz, akkor az adott tevékenység költségeit olyan arányban kell megosztani az egyes szabályozott illetve a nem-szabályozott szolgáltatások között, amilyen arányban azok a kapcsolódó tevékenység-meghatározó tényező alakulását befolyásolták. Azért, hogy a szabályozó hatóság kontrollálni tudja ezt a folyamatot, a szolgáltatóknak dokumentálniuk kell az alkalmazott költség- illetve tevékenység-meghatározó tényezőket, és költségszámítási modelljükhez kapcsolva be kell nyújtaniuk a Hírközlési Döntőbizottság részére.

8. A miniszteri irányelv szerint az FDC-modellben, amelyet a szolgáltatók csak idén alkalmazhatnak, megkönnyítendő az új költség-orientációs követelménynek való megfelelést, a távközlési szolgáltatóknak összes, a szabályozott szolgáltatások érdekében felmerült és elkönyvelt, múltbeli költségüket fel kell osztaniuk az adott szolgáltatások között. Ennek alapját a szokásos működés érdekében felmerült költségek és ráfordítások alkotják, így az allokáció során figyelmen kívül kell hagyniuk rendkívüli ráfordításait és a pénzügyi műveletek ráfordításainak értékét – ez utóbbi a tőkeköltség részeként épül be a modellbe –, és csak az anyag- és személyi jellegű ráfordítások költségfajtaikat, az értékcsökkenési leírást, valamint az egyéb ráfordítások és egyéb bevételek egyenlegét rendelhetik hozzá az egyes költségkategóriákhoz.
9. A modell a szolgáltatók összes múltbeli, lekönyvelt működési költségét elismeri. Ez azt jelenti, hogy nincs szükség az egyes költségtételek átértékelésére, mivel azok a szolgáltatók könyvelési rendszeréből származó, auditált adatok. A modell tehát nem vizsgálja a költségek indokoltságát, ebben a tekintetben a számviteli törvény⁶ előírásaira hagyatkozik. A számviteli szeparációval kapcsolatban a számviteli elkülönítésről szóló MeHVM rendelet ugyanakkor előírja, hogy a szolgáltatók kötelesek könyvvizsgálóval felülvizsgáltatni a rendelet szerinti elkülönített bevételekre, költségekre és ráfordításokra vonatkozó adataikat is.
10. Mivel a vállalkozások számviteli rendszerei azt a célt szolgálják, hogy kielégítsék az összes (belső és külső) érdekhordozó információigényét, nyilván nem alkalmasak arra, hogy változatlan formában kielégítsék a távközlési szektor Szabályozójának ezirányú igényeit is. A szolgáltatók egyes főkönyvi számlái túl összevontak, míg mások túl részletesek ahhoz, hogy a megfelelő módon hozzá lehessen rendelni költségeiket az egyes szolgáltatásokhoz; erre a problémára a lekönyvelt költségek átstrukturálása, költségkategóriákba rendezése jelent megoldást. A közös illetve közvetett költségeket – a tevékenység-alapú

⁶ 2000. évi C. törvény a számvitelről

költségszámítás elveinek megfelelően – a költség- és tevékenység-meghatározó tényezők segítségével kell a megfelelő tevékenységekhez és szolgáltatásokhoz hozzárendelni.

11. A távközlési szolgáltatások releváns költségeinek részeként – a működési költségek között – az értékcsökkenési leírást is figyelembe kell venni. A hírközlési jogszabályokban megfogalmazottak értelmében az FDC-modell nem állapít meg új elveket, szabályokat az amortizációval kapcsolatban, hanem elfogadja a számviteli törvény előírásait. A számviteli törvény viszonylag tág teret biztosít a vállalkozásoknak amortizációs politikájuk és az alkalmazott amortizációs kulcsok megállapítása terén. Ez utóbbival kapcsolatban azt írja elő, hogy a leírási kulcsot az eszköz várható hasznos élettartamára és az ennek végén várható maradványértékre figyelemmel kell meghatározni. A leírás módja lehet idő- vagy teljesítmény-arányos, az értékcsökkenés összege pedig az amortizációs kulcs és a nettó vagy a bruttó könyv szerinti érték szorzataként kalkulálendő. A szabályozás tehát nem határoz meg konkrét, követendő értékcsökkenési pályát, és alapvetően nem veszi figyelembe az eszköz jövőbeli árának alakulását. Bizonyos esetekben azonban korlátozott mértékű kiigazítás beépíthető a modellbe; ha ugyanis a szolgáltatók az amortizációt a nettó könyv szerinti érték függvényében állapítják meg, akkor az eszköz piaci árának csökkenését automatikusan figyelembe veszik az értékcsökkenésben is, hiszen a számviteli törvény szerint az eszközt le kell értékelni, ha piaci értéke tartósan és jelentősen alacsonyabb, mint nettó könyv szerinti értéke. Ellentétes irányú kiigazításra azonban az óvatosság elvéből következően még ilyen közvetett módon sincs lehetőség.
12. A releváns költségek utolsó összetevője a tőkeköltség, amely magában foglalja mind az idegen tőke, mind a tulajdonosok által a vállalkozás rendelkezésére bocsátott saját tőke költségét. Mértéke a befektetett tőke és a megtérülési ráta szorzataként számítható. Befektetett tőke alatt itt a hálózati elemek vizsgált időszakbeli átlagos nettó könyv szerinti értékét értjük, azaz $K_t = (NK_{\text{Év eleji}} + NK_{\text{Év végi}}) / 2$. Mivel a modell célja a szabályozott szolgáltatások költségeinek mérése, az eszközértékben csak azoknak a hálózati elemeknek az értéke szerepelhet, amelyek ténylegesen szükségesek ezen szolgáltatások nyújtásához, és csak olyan mértékben, amennyire azokat valóban fel is használták (ez utóbbit a tevékenység-alapú költségszámítás allokálási mechanizmusa szellemében kell megállapítani, a költség- illetve tevékenység-meghatározó tényezők segítségével). Az FDC-modellben tehát a befektetett tőke az eszközök amortizációval, leértékeléssel, értékesítéssel illetve tőkekiadásokkal módosított múltbeli értéke, és a modell nem tesz kísérletet az eszközök tényleges, jelenlegi értékének meghatározására. Ezen megoldás választásának legfontosabb indokaként egyszerűsége nevezhető meg, s ez az indok könnyen el is fogadható, figyelembe véve a módszer alkalmazásának átmeneti jellegét. Ugyanebből a megfontolásból a Szabályozó a befektetett tőke nagyságát sem kontrollálja, a

szolgáltatók önállóan dönthetnek jövőbeli beruházási terveikről, jelenlegi áراikban azonban a folyamatban lévő illetve tervezett beruházások kiadásait nem érvényesíthetik.

13. Ahogyan azt már említettük, a finanszírozási költségek csak közvetetten, a tőkeköltség egyik összetevőjeként szerepelnek a releváns költségek között, és nem a működési költségek részeként. A tőkeköltség így tartalmazza mind az idegen, mind a saját tőke költségeit, kiszámítása pedig a súlyozott átlagos tőkeköltség (Weighted Average Cost of Capital, WACC) módszerét alkalmazva történik. A szolgáltatók azonban nem érvényesíthetik saját tényleges, a vállalkozás egyedi kockázatát és a tulajdonosok elvárásait tükröző WACC-rátájukat, mivel a szabályozás előírja, hogy 2002-ben egy egységes, 19%-os iparági tőkeköltséggel kell kalkulálniuk a távközlési szolgáltatóknak.
 14. A szabályozás alapvető célja az egyes szolgáltatások egységköltségének megállapítása, abból a célból, hogy a szolgáltatásokra megállapított árak költség-orientáltságát biztosítani és ellenőrizni lehessen. A MeHVM irányelv értelmében az egységköltséget a szolgáltatás FDC alapján megállapított releváns, tőkeköltséget is magában foglaló teljes múltbeli költsége és az adott időszakban ténylegesen értékesített mennyisége hányadosaként kell meghatározni.
 15. Korábban a közcélú távbeszélő szolgáltatások árát hatóságilag állapították meg, a kiskereskedelmi szolgáltatások esetében az „ársapka” (price cap) módszerének alkalmazásával. Mivel a price cap bevezetésének időpontjában nem készült részletes költségfelmérés a szolgáltatások induló árainak megállapítása érdekében, vélhetően a legutóbbi árak sem tükrözték a háttérben húzódó költségeket. A 2001-es Költségmodellek Projekt záró tanulmánya kimutatta, hogy az előfizetési díj jóval alatta maradt a hozzáférés biztosítása költségének, míg az összekapcsolási és hívás forgalmi szolgáltatások szabályozott ára jelentősen meghaladta azok költségét (A Projekt eredményeinek bővebb kifejtése a 4. fejezetben található). Annak érdekében, hogy elkerüljék azt a sokkhatást, amelyet az előfizetési díjak költségek szintjére való felemelése gyakorolt volna a fogyasztókra, a tarifakiegyenlítés helyett azt a megoldást választotta a Szabályozó, hogy kompenzálja a szolgáltatókat a helyi hozzáférési hiány miatt adódó veszteségeikért. Ennek keretében a helyi hozzáférési hiányból egy szolgáltatási egységre jutó érték címén a távbeszélő piacon jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató percenként további 2 Ft-ot terhelhet az általa nyújtott összekapcsolási forgalmi szolgáltatások FDC-vel meghatározott egységköltségére.
- 3. A hosszú távú előremutató különbözeti költségek költség számítási módszere, a LRIC-modell**

16. A hírközlési törvény előírja, hogy a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók hálózati szolgáltatásaik árait az azok nyújtásához szükséges költségekhez igazodva állapítsák meg. Ezen egységköltségek meghatározása során a távközlési szolgáltatóknak a hosszú távú előremutató különbözeti költségek költségszámítási módszerének elveit kell követniük. A Hkt. azonban türelmi időt biztosít a számukra e tekintetben, megengedve, hogy az iménti követelménynek csak 2003-tól kezdődően feleljenek meg, és idén még az FDC-módszertanon alapulva kalkulálják költségeiket. 2003-ra azonban minden, a távbeszélő, a bérelt vonali vagy az összekapcsolási piacon jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató köteles saját LRIC-modelljét kidolgozni és a Hírközlési Döntőbizottsághoz jóváhagyás céljából benyújtani.
17. A könnyítés Szabályozó általi biztosítását az indokolja, hogy Magyarországon nem voltak gyakorlati tapasztalatok a LRIC-módszertan alkalmazásával kapcsolatban, ráadásul annak jogszabályi háttere sem alakult még ki. A hálózati szolgáltatások költségszámítására vonatkozó MeHVM rendelet ugyanis a LRIC alkalmazásának részletes szabályait egy MeHVM irányelvben rendeli lefektetni, a vonatkozó irányelv azonban még nem született meg. Az egyedüli rendelkezésre álló – magyar nyelvű – munka egy elméleti jellegű összefoglaló a LRIC-módszertanról, melyet az Andersen Kft. készített a 2001. évi Költségmodellek Projekt keretében. Ez a tanulmány ugyan a LRIC távközlési szektorbeli alapjait vázolja fel, azonban gyakorlati segédletként elméleti megközelítése miatt nem használható.
18. Az említett MeHVM rendelet értelmében a szolgáltatóknak először a LRIC-módszer alapján meg kell állapítaniuk az egyes szolgáltatások egységköltségét, majd – az irányelvben a későbbiekben meghatározandó módon – ehhez hozzá kell adniuk a tőkeköltséget és a közös vagy általános költségek fedezésére szolgáló felárat (mark-up). Annak érdekében, hogy a helyi hozzáférési hiányból eredő veszteségeket a szolgáltatók legalább részben kompenzálhassák, a rendelet a LRIC-módszertan alkalmazása esetén is engedélyezi a vállalkozásoknak, hogy ezen címen az összekapcsolási forgalmi szolgáltatások tekintetében percenként 2 Ft-ot számítsanak fel.
19. A már említett LRIC-tanulmány a HíF és az Andersen Kft. közreműködésével készült. Ez az anyag az alábbiak szerint mutatja be a felülről lefelé építkező (top-down) LRIC-modell működését:
- *Homogén költségkategoriók képzése.* Az azonos költségkategorióba kerülő költségeknek azonos költség-meghatározó tényezővel és azonos költség-mennyiség függvényrel kell rendelkezniük. A kevésbé jelentős költségfajták nem kerülnek külön költségkategorióba.

- *A működési és beruházási kiadások hozzárendelése az előbbieken képzett költségkategóriákhoz.* A működési költségeket közvetlenül vagy közbenső allokáció segítségével kell hozzárendelni a megfelelő homogén költségkategóriá(k)hoz. Ha szükséges, akkor mértékük módosítható az árakban vagy a technológiában bekövetkezett változások hatásaival. A beruházási- vagy tőkekiadások ezzel szemben komplexebb megközelítést igényelnek. A szolgáltatóknak először a befektetett tőke nagyságát kell megállapítaniuk, azaz eszközeik bruttó helyettesítési értékét. Erre több módszer is létezik, a választásnak az eszköz jellemzőinek figyelembevételével kell történnie. (A lehetséges módszerek listája a Függelékben található.) Ezután újra kell gondolniuk amortizációs politikájukat, és műszaki-gazdasági szempontok alapján meg kell határozniuk minden egyes eszköz várható élettartamát. Végül a bruttó helyettesítési érték és a hasznos élettartam éveinek számának hányadosaként ki kell számolniuk az adott évben figyelembe vehető, ún. jelenlegi értékcsökkenés nagyságát. A tőkeköltség megállapításához viszont az eszközök nettó értékének megállapítására van szükség, mely a nettó helyettesítési érték (a bruttó helyettesítési érték szorozva a leírtság fokával) és a visszanyerhető érték közül a kisebbel egyezik meg. A visszanyerhető érték ugyanakkor az eszközök azonnali eladásából származó bevétel (nettó realizálható érték) és az eszköz hasznosításával a jövőben realizálható pénzáramok jelenértéke (gazdasági érték) közül a nagyobb. A tőkeköltség ezek után az eszközök nettó értéke és a tőkepiaci árfolyamok modellje alapján meghatározott WACC-ráta szorzataként adódik.
- *Hálózati elemek meghatározása.* Ez tulajdonképpen a modell által használt tevékenységek meghatározását jelenti.
- *Hálózati elemek költségének meghatározása.* Ebben a szakaszban a homogén költségkategóriák költségeit kell hozzárendelni a hálózati elemekhez. Egy hálózati elem teljes költsége két összetevőt tartalmaz, egyrészt az adott hálózati elem különbözeti költségét, másrészt pedig a ráosztott közös költséget. A különbözeti költségeket az egyes költségviselők által okozott, a költség-meghatározó tényező teljes jövőbeli volumenére kell meghatározni, míg a közös költségeket felár (mark-up) segítségével kell felosztani a költségviselők között.
- *A szabályozott szolgáltatások egységköltségének meghatározása.* A szolgáltatások egységköltségét a hálózati elemek – jövőbeni, becsült használatukat (jövőbeni forgalom) alapul véve számított – egységköltsége alapján, a hálózati struktúra figyelembevételével kell meghatározni.

20. Amint az a fentiekből is kitűnhet, a tanulmányban bemutatott modell – a távközlési szektorra koncentrálva – felvázolja a hosszú távú előrejelző különbözeti költségek költségszámítási módszerének működési elvét, de nem szolgálhat gyakorlati útmutatóként

egy LRIC-modell kialakításakor, hiszen például nem dönt egyik vagy másik lehetőség használata mellett, amikor több választási alternatíva van, csak felsorolja azokat, megemlítve alkalmazási feltételeiket, előnyeiket-hátrányaikat. Az ilyen jellegű problémákra nyilván a szabályozásnak kell majd megoldást nyújtania.

4. A 2001-es Költségmodellek Projekt

21. A HíF és az IKB 2001-ben is kezdeményezte a Költségmodellek Projekt megvalósítását, melyet az Andersen Kft. koordinált.⁷ A Projekt fő célja a „vezetékes” szolgáltatók összekapcsolási és közcélú távbeszélő szolgáltatásai egységkötségének FDC-módszertanon alapuló meghatározása, a 2000-ben kialakított FDC-modell továbbfejlesztése és a LRIC-módszertan elméleti alapjait összefoglaló tanulmány elkészítése volt. Mint már említettük, a Projektben csak a közcélú távbeszélő szolgáltatók vettek részt.
22. A 2000-es modell volt az első kísérlet arra vonatkozóan, hogy a Szabályozó betekintést nyerjen a „vezetékes” szolgáltatók költség-struktúrája és egységkötségei területébe. Mivel az előző évi modell tapasztalataiból tanultva a szolgáltatók 2001-re felkészültebbek lettek, a 2000-es modellt tovább lehetett fejleszteni és az EU-terminológiához közelíteni. A modell főbb jellemzői az alábbiakban foglalhatók össze:
- Az FDC-modell a tevékenység-alapú költség-számítás elveire épült. Egy központi modell került kialakításra, így az természetesen nem tudta teljes egészében figyelembe venni minden egyes szolgáltató egyedi sajátosságait.
 - A Szabályozó döntésének következtében a modell a rendkívüli ráfordításokat nem érvényesítette az egységkötségben, másrészt pedig a pénzügyi műveletek ráfordításait csak közvetetten, a tőkeköltségen keresztül vette figyelembe.
 - A modell mind a földrajzi, mind a hálózati elem alapú megközelítést támogatja, az egységkötséget azonban csak a földrajzi megközelítésen alapulva határozták meg, a primer körzetet véve földrajzi egységnek. Ez azt jelenti, hogy a kiszámított egységkötségek egy átlagos primer körzetben nyújtott szolgáltatás költségét reprezentálják, a modell azonban nem képes meghatározni távolság alapú vagy regionális alapú egységkötségeket. (Azoknak a szolgáltatásoknak a listája, melyekre vonatkozóan a modell egységkötséget számított, a Függelékben található.)
 - A Projekt 2001. májusában indult, amikor az Országgyűlés még nem fogadta el az új hírközlési törvényt. Ennek következtében a modell által alkalmazott szolgáltatás-definíciók nem egyeznek meg mindig pontosan a törvényben később meghatározottakkal, így a Projekt eredményeit csak fenntartásokkal szabad(ott)

⁷ 2000-ben már volt egy hasonló kezdeményezés, ennek továbbvitelét jelentette a 2001-es projekt.

alkalmazni a szabályozott árak 2002. januári megállapításakor és a benyújtott referencia összekapcsolási ajánlatok elbírálásakor.

- Más tekintetben azonban a modell megfelel a hírközlési törvényben és a másodlagos jogszabályokban lefektetett elveknek. A jogszabályokban előírtakhoz hasonlóan a Projekt során is egy egységes iparági WACC-rátával kalkuláltak, melynek értékét a Szabályozó végül 18,9%-ban állapította meg.

23. A projekt-koordinátor szerepét betöltő Andersen Kft. szerint a Projekt eredményei – ami az összekapcsolási szolgáltatásokat illeti – kielégítőek voltak, és alkalmasak további szabályozási célú felhasználásra. A hatóság a RIO-kban ajánlott árak ellenőrzése, míg a szolgáltatók saját költség-modelljeik kidolgozása során hasznosíthatják a 2000-es és 2001-es projektek tapasztalatait. A hívás forgalmi szolgáltatások terén azonban az eredmények további elemzésére van szükség, mivel az egyes szolgáltatók egységköltégei között akkora különbségek vannak, amelyek nem magyarázhatók csupán a szolgáltatási struktúra különbözőségével. Sokkal valószínűbbnek látszik az az indok, mely szerint a szolgáltatók úgy határozták meg költség- és tevékenység-meghatározó tényezőiket, hogy az azok eredményeként kialakuló egységköltégek a szolgáltatások nyereségességéről korábban hangoztatott érvelésüket támasszák alá. Az alábbiakban így csak az összekapcsolási szolgáltatások költségeire vonatkozó eredményeket mutatjuk be, összehasonlítva azokat az előző évi költségekkel, illetve EU-benchmarkokkal.

24. Végződtetés

	Végződtetés költsége			
	2000. évi modell (WACC=22,3%)		2001. évi modell (WACC=18,9%)	
	HUF/perc	EUR/perc	HUF/perc	EUR/perc
Minimum	3,27	0,0135	3,50	0,0144
Maximum	7,52	0,0310	5,89	0,0243

2000-ben a helyi összekapcsolás átlagos tarifája az EU-ban percenként 0,98 euró cent volt, míg az egyszeres tranzit 1,44 euró cent⁸. Az előző évi adatokkal összehasonlítva az egységköltégek ugyan csökkentek, de az EU-átlaggal összevetve még mindig nagyon magasnak tűnnek. Az említett csökkenés oka pedig elsősorban a modell változásaiban, nem pedig a szolgáltatók hatékonyabb gazdálkodásában keresendő. A 2000-es modell ugyanis – az akkori bevétel-megosztásos szabályozási környezetnek megfelelően – a végződtetésre is terhelt kiskereskedelmi költségeket; ezek a 2001 évi modellben már nem képezték a végződtetési költségek részét.

25. Kezdeményezés

⁸ Forrás: Sixth Report on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package; COM (2000) 814; Brüsszel, 2000. december 7.

	Kezdeményezés költsége			
	2000. évi modell (WACC=22,3%)		2001. évi modell (WACC=18,9%)	
	HUF/perc	EUR/perc	HUF/perc	EUR/perc
Minimum	9,06	0,0374	2,95	0,0122
Maximum	17,14	0,0707	4,86	0,0201

A kezdeményezés esetén jóval nagyobb mértékű költség-csökkenés figyelhető meg 2000-hez képest, mint a végződtetésnél, az EU-beli tarifákkal összehasonlítva azonban még mindig viszonylag magasnak tűnnek a kiszámított egységköltségek. Ennek a látványos, bár látszólagos megtakarításnak a hátterében ugyancsak nem a hatékonyabb gazdálkodás, hanem a modell megváltozott felépítése és a vizsgált szolgáltatások definícióinak módosulása áll. Az első tényező – ugyanúgy, mint a végződtetés esetében – a kiskereskedelmi költségek kiszűrése volt, azonban látható, hogy a végződtetés egységköltsége magasabb, mint a kezdeményezése, noha műszakilag azonos tartalmúak. Ennek az az oka, hogy a modell kidolgozásának idején Magyarországon a kezdeményezés még nem létező szolgáltatásnak minősült, abban az értelemben, hogy önálló szolgáltatásként nem értékesítették. Ebből kifolyólag pedig – az FDC-módszertan logikájának megfelelően – bizonyos költségeket, különösen például a koncessziós díjat illetve a nagykereskedelmi számlázást, nem lehet ráterhelni. Amint azonban a Szabályozó a kezdeményezést is nagykereskedelmi szolgáltatásként definiálja, pontosan ugyanakkora kell legyen az egységköltsége, mint a végződtetésé.

26. A kiszámított egységköltségeket tartalom szerinti elemzésnek és érzékenység-vizsgálatnak is alávetették. A szolgáltatások költségei között az alábbi kategóriák képviselték a legnagyobb súlyt:

- hálózati elemek értékcsökkenése és a hozzájuk kapcsolódó tőkeköltség,
- személyi jellegű költségek,
- egyéb eszközök értékcsökkenése és a hozzájuk kapcsolódó tőkeköltség,
- alvállalkozói díjak, külső igénybevett szolgáltatások,
- társszolgáltatóknak a hálózati szolgáltatásokért fizetett díjak.

Az eredmények érzékenységét illetően megállapítható, hogy a szolgáltatások egységköltsége a költségkategóriák volumenének változására és a tőkeköltség mértékére reagált legérzékenyebben. Ez utóbbi hatása a 2000. és 2001. évi modellek eredményeinek különbözőségében is megmutatkozik, mivel 2000-ben 22,3%-os WACC-rátával kalkulált a modell (amit az egyes szolgáltatók saját súlyozott átlagos tőkeköltségeinek súlyozott átlagaként határoztak meg), míg 2001-ben csak 18,9% volt a WACC (amit a Szabályozó határozott meg mint egy egységes iparági tőkeköltség-szorót).

Függelék

1. számú táblázat:

A bruttó helyettesítési érték meghatározásának lehetséges módszerei az LRIC keretei között

<i>Az eszköz jellemzője</i>	<i>Az alkalmazott módszer</i>
Változatlan technológia	☞ Eszköz árindex módszer ☞ Részletes (abszolút) eszköz átértékelési módszer – meglévő eszközre
Elavult technológia	- Részletes (abszolút) eszköz átértékelési módszer – modern ekvivalens eszközre
Rövid élettartamú vagy kis értékű eszköz	- Múltbeli költségek (nincs átértékelés)

2. számú táblázat:

A 2001-es Költségmodellek Projekt által definiált szolgáltatások (félkövéren szedve)

ÖSSZEKAPCSOLÁSI SZOLGÁLTATÁSOK

Végződtetés
Kezdeményezés

KÖZCÉLÚ TÁVBESZÉLŐ SZOLGÁLTATÁSOK

Előfizetői szolgáltatások

Hozzáférés

Hívás forgalmi szolgáltatások

Primer körzetben maradó (helyi) hívás

Távolsági hívás

Nemzetközi hívás

Nyilvános állomásról indított hívások

Érmés nyilvános állomásról indított hívás

Kártyás nyilvános állomásról indított hívás